
Žemės ūkio akademijos profesoriui Fabijonui Kemėšiui atminti

Rengiant spaudai Lietuvos žemės ūkio akademijos (Lietuvos žemės ūkio universiteto, Aleksandro Stulginskio universiteto) jubiliejinius leidinius ir knygas apie iškilus aukštosios mokyklos profesorius neišvengiamai teko domėtis jos pirmtakės Žemės ūkio akademijos Dotnuvoje gyvavimo ir veiklos istorija. Mane sudomino kunigo, ekonomisto, sociologo, mokslų daktaro, profesoriaus, lietuvių visuomenės veikėjo, spaudos darbuotojo ir žymaus publicisto, Žemės ūkio akademijos Dotnuvoje Šv. Povilo bažnyčios rektoriaus, Kauno kapitulės garbės kanauninko, Sibiro kankinio Fabijono Kemėšio (1880–1954) asmenybė ir plati, iškili jo visuomeninė veikla, tragiška gyvenimo baigtis.

Atkuriant Lietuvos nepriklausomybę tokio darbo ėmėsi ir ekonomistas, mokslų daktaras, profesorius, visuomenės ir politikos veikėjas Mečislovas Treinys (1941–2008). Jis parengė ir išleido knygas apie mokslininkus ekonomistus dr. D. Cesevičių (1998), doc. dr. K. Jasiūną (2007), rengėsi atskiru leidiniu įamžinti ir kunigo prof. F. Kemėšio atminimą. Laiške šeimos artimiesiems jis atviravo, kad daugelį prof. F. Kemėšio gyvenimo peripetijų ir kūrybos likučių tenka „iškasti“ iš KGB archyvų. Juose prof. M. Treinys nagrinėjo A. Valiukėno, V. Mirono, rengėsi peržiūrėti A. Voldemaro, V. Gustainio, J. P. Aleksos ir kitų tautiškos linkmės asmenų, patekusių į NKVD-KGB replės, bylas.

1995 m. prof. M. Treinys 115-ąsias F. Kemėšio gimimo metines paminėjo straipsnių serija „Es-kizai apie prof. Fabijono Kemėšio idėjas bei moralinę dvikovą su NKVD“, paskelbta „Tėviškės žiniose“. Jis ypač vertino išlikusį ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraštyne saugomą 54 puslapių prof. F. Kemėšio knygelės „Mes ir mūsų kaimynai slavai“ rankraštį (1942): „Ši knygelė – tik rankraštyje ir beveik niekam

nežinoma. Jei būtų buvusi išversta į gudų, lenkų kalbas, galėjo būti naudinga praktiniams šių tautų ir lietuvių suartėjimo žingsniams žengti. O gal ir dabar nevēlu tai padaryti? Juk problema neišnyko, tik dar labiau paaštrėjo. Kalbant apie studijos politinį vertinimą matyti, kad NKVD tardytoją tiesiog šokiravo 1946–1947 metų sąvartoje atrodžiusi utopiška F. Kemėšio prognozė dėl Lietuvos ir ypač Baltarusijos nepriklausomybės atstatymo. Be to, čia autorius labai taikliai įvardijo ir 1940 metų įvykius, kaip Lietuvos aneksiją ir prievartinį susovietinimą.“ Tai tiesiog pranašiškos prof. M. Treinio mintys, labai aktualios ir šiomis dienomis.

Prof. F. Kemėšio indėlis formuojant ir skleidžiant agrosocialines idėjas dėmesingai pristatytas prof. M. Treinio sudarytoje monografijoje „Agrosocialinių mokslų ir studijų raida Lietuvoje“ (2006). Be to, veikalo sudarytojas siūlė rengti ir išleisti prof. F. Kemėšio „Rinktinius raštus“. Pagal jį, to nusipelnė ir kūrinių autorius, ir potencialūs skaitytojai bei jo idėjų tęsėjai. Juose turėjo būti ir bibliografija. Prof. M. Treinys stengėsi ją surinkti, bet dėl sunkios ligos nebesuspėjo. Likusį rašytinį profesoriaus palikimą ir studijuotų dokumentų kopijas saugo žmona Elena Treinienė. Ji džiaugiasi, kad atsirado žmonių, norinčių nors iš dalies įgyvendinti vyro brandintas kūrybines idėjas, ir maloniai sutiko jo pradėtą kaupti medžiagą panaudoti šiam leidiniui. Panašiais tikslais su E. Treinienė esame sudarę ir išleidę prof. M. Treinio skelbtų straipsnių rinkinį „Tautos ir jos žemės jungtis“ (2011).

Kunigo ir švietėjo F. Kemėšio gyvenimas ir veikla daugiau kaip dvidešimt metų (1924–1945, su vienu metų pertrauka) buvo susieta su Žemės ūkio akademija Dotnuvoje (dabar Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademija;

Akademijos miestelis Kauno rajone). Enciklopediniuose leidiniuose prof. M. Treinys pristatė F. Kemėšį, deklaravusį profesinį tautos atstovavimo principą bei tris tautą vienijančius idealus – religinį, tautinį ir socialinį; pasisakiusį už dešiniųjų politinių jėgų vienybę. 1995 m. IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo Politologijos, filosofijos ir sociologijos sekcijoje skaityto pranešimo „Tautos susivienijimo vizija prof. F. Kemėšio darbuose“ apibendrinime jis rašė, kad F. Kemėšis visą savo kūrybinį gyvenimą skyrė ekonominiams, ideologiniams, politiniams, kalbiniais ir kitiems tautos gyvenimą lemiantiems veiksniams tirti, jos vienybei ugdyti. Tačiau, nežiūrint įvairiapusiškos veiklos ir didžiulio moralinio autoriteto visuomenėje, jis likdavo politinio gyvenimo nuošalėje. Tai lėmė jo propaguojamas ne partinis, bet korporatyvinis visuomenės vienijimosi pagrindas, jis niekada savosios veiklos nesutapatindavo su kuria nors viena politine srove. Doc. V. Lukoševičius (2004) įvardija jį kaip aktyvų publicistą, skatinusį imtis amatų ir prekybos, kooperaciją mačiusį kaip krašto ekonominio pakilimo priemonę, per ją siūliusį siekti krikščioniškosios vienybės, steigusį savišvietos, savišalpos, blaivybės draugijas.

Profesorius buvo labai aktyvus publicistas. Mūsų žiniomis, parašė ir išleido 42 knygas ir bro-

šiūras: 24 – socialines (iš jų 11 blaivybės klausimu), 12 ekonominių ir 6 sakralines. Paskelbė daugiau kaip 481 straipsnį: 359 (74,6 %) socialinėmis (34 iš jų blaivybės klausimu); 55 (11,5 %) ekonominėmis (23 iš jų skirti kooperacijai); 58 (12,0 %) sakralinėmis ir 9 (1,9 %) aukštojo mokslo temomis. Jo veiklos, darbų viešasis vertinimas (knygų ir brošiūrų recenzijos, atsiliepimai apie paskaitas, pasisakymus ir kt.) yra publikuotas 921 spausdinyje. Skaitytojas ras žinių apie išlikusius ir Lietuvos bibliotekose saugomus 34 profesoriaus rankraščius. Iš viso leidinyje pateikta 1 480 bibliografinių aprašų.

Tikiuosi, atsiras žmonių, kuriems šis leidinys padės plačiau atskleisti profesoriaus, kunigo F. Kemėšio veiklą ir mokslinį palikimą. Juo siekiama prisidėti minint dviejų profesorių jubiliejines datas: 2020 m. sukako prof. F. Kemėšio 140-osios gimimo metinės, 2021 m. rudenį būtume sulaukę prof. M. Treinio 80-mečio.

Nuoširdžiai dėkoju bibliografijos redakcinės kolegijos nariams, sudarytojams, redaktorei, dizaineriui, maketuotojai ir rėmėjui už geranoriškumą ir įdėtą pastangą, kad knyga pasiektų skaitytoją. Visų jų vardu atsiprašau už likusius netikslumus, o ypač už nerastus ir neįrašytus F. Kemėšio leidinius, nepaminėtas publikacijas apie jį patį. Buvo tikrai nelengva šluostyti neramaus ir sudėtingo šimtmečio dulkes.

Leidinio sudarytojas Algirdas Juozas MOTUZAS
VDU ŽŪA profesorius emeritas habilituotas daktaras,
LMA akademikas emeritas